

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ἡ ΓΥΝΑΙΚΟΠΕΤΡΑ

Δημώδης Ναξιακὴ παράδοσις.

Ἦν τὸ δρόμο ποῦ πάει ἀπὸ τὰ Μονοίτσια¹ γιὰ τὸν Κυνίδαρο², βρῖσκεται κατὰ χάμα μὲς τῆ στράτα, περᾶσοντας τῆ βασιλική³, μιὰ πέτρα μακρουλή καὶ μεγάλη καὶ τήνε λένε γυναικόπετρα. Δὲν εἶναι ὅμως ἀληθινὴ πέτρα παρὰ εἶναι ἄθρωπος. Καὶ στάσου νὰ δῆς πῶς :

Μιὰ φορὰ, τὸν παλαιὸ καιρὸ, ἦτανε μιὰ κοπελοῦδα ὠμορφή καὶ καλοστευγᾶμενη⁴ κ' ἐκάθουσανε μοναχὴ τῆ ἕνα τῆ συνέπαρμα⁵ κοντὰ ἔς τὰ Μονοίτσια. Ἡ κοπελοῦδα εὐτὴ δὲν ἤθελενε μὴδὲ δουλα μὴδὲ καμμιά παραδουλεύτρα, παρὰ ὄλαις ἢ λάτραις τοῦ σπιτιοῦ ἐπερνούσανε ἀπὸ τὸ χέρι τῆ. Ὀλημερίς τῆ ἕμερας ἦτανε ἀνεσκουμπωμένη κ' ἐδιανεύουσανε⁶ μέσα ἔς τὸ σπίτι ἐκεῖνη ἐζύμωμενε, ἐκεῖνη ἐφουρνοπολέμανε κ' ἐδιάρμιζενε⁷ μοναχὴ τῆ κάθε πωρὸν ὅλο τὸ σπίτι σὰν καλὴ νοικοκυρὰ, γιὰτὶ πολὺ ἀνετροπιάζουσανε⁸ μὲ τῆ βρωμοσύνη καὶ τὴν ἀνεκατωσοῦρα.

Μιὰ ταχύτερην ἐσηκώθηνε τὴν ὥρα ποῦ κεντροβόλωνε ὁ νῆλιος κ' ἐχαζιρεύουσανε ν' ἀρχινίξη πάλι νὰ λατρεύεται⁹ μέσα ἔς τὸ σπίτι καὶ νὰ τὸ συγυρίζη¹⁰ μὰ ἐκεῖνη τὴν πρωινὴ εἶχεν ἢ καρδιά τῆ μεγάλη βαρυγόμισι¹¹ σὰν νὰ τῆ μέλλουσανε τίσις κακὸ. Δὲν τήνε χωρούσανε μὴδὲ τὰ μέσα μὴδὲ τὰ ὄζω¹² καὶ γιὰ νὰ δώσῃ τῆ καρδιάς τῆ ἀγέρα, ἤβαλενε τῆ μαουλίκα τῆ¹³, ἠπηρενε τὴν ἀνέμη τῆ καὶ πήνε σε μιὰ ντροσιὰ γιὰ νὰ τυλίξη λιάνι μίτο ποῦ εἶχενε. Τόμου ἤκατσανε ἀκούει ἀσάλαχο¹⁴ ἀπὸ πίσω τῆ μέσα ἔς ἕνα σύρραχο¹⁵. Κάνει ἐσὰ, εἶντα νὰ δῆ; Θωρεῖ κ' ἐξεμπρόβαιρνε ἀπὸ μὲς ἀπὸ τὰ κλαδιὰ ἕνας ἄγριος, δουλειασμένος καὶ μακροτάνταλος¹⁶ Τούρκος μὲ τὸ σπαθὶ ἔς τὸ χέρι καὶ πᾶνινε ἀλάπατ' ἀλάπατα¹⁷ γιὰ νὰ χυτάρωσῃ κατὰ πᾶνω τῆ. Καθὼς τόνε θωρεῖ ἢ κοπελοῦδα μὴε τὸ μονόφωνο ποῦ ἢ μουγκαλιαῖς τῆ ἐκούσανε ἔς τὸ χωριὸ¹⁸ μὰ πιδὸς νὰ πάη νὰ τήνε διαφεντέψῃ ποῦ ἐφοβούσανε ὅλο γιὰτὶ ἐτότες ἐρίζανε οἱ ἀλλόφυλοι τὸ νησί τῆ Ἀξιᾶς κ' ἐχαλούσανε τῆ ἄθροποι ἐσὰ ἄφου κατὰφου;¹⁹ Ἐγίνηνε πιά μὲς τὸ χωριὸ ἕνα μεγάλο σύθρηνο²⁰ ἢ γυναῖκες ἐτρέχανε κ' ἐσυρομαθούσανε²¹ κ' ἐτσιμπομα(γ)ουλιάζουσανε ἀπὸ τὴν ἀπερπισία τῶνε, γιὰτὶ ἐξέρανε τὴν παροιμία ποῦ

λέει πῶς σὰ θωρῆς τοῦ γειτόνου σου τὸ σπίτι καὶ κάβγεται, καρτέρα καὶ γιὰ τὸ δικό σου. Καὶ ὅμως ἢ κοπελοῦδα δὲν τὰ παρασάστισενε καθόλου, παρὰ ξαπολατὴν ἀνέμη τῆ καὶ, μὲ μεγάλη ἀλεστοσύνη, λιγνιέται ἔξ' ἀπὸ τὸ χωράφι καὶ τὸ βάνει ἔς τὰ ποδάρι²² μὰ ἔλα ποῦ ὅσον ἠνοιώθηνε ἀπὸ πίσω τῆ τὸν Τούρκο νὰ τήνε κυνηᾶ ἐκόβουσανε τὰ ἦπατά τῆ καὶ δὲν εἶχενε νὰκαρὰ²³ νὰ τρέξη καλὰ; ἦκανενε ὅμως δυναστεία τοῦ ἐαυτοῦ τῆ κ' ἤτρεχε ὅσον ἐμπόριενε, μὰ ἔς τὰ ὑστερνὰ ὅμως ἐλαχάνιασανε κ' ἐσταμάτηξενε λιάνι γιὰ νὰ ξελαφάξη. Ἐτότες ὁ μακροτάνταλος εὐτός, μὲ δυὸ τρεῖς γλάτσοι, τὴν προφαίρνει! Περὶ προκάμη ὅμως νὰ βάλῃ χέρι ἀπάνω τῆ, γυρίζει ἢ καπελοῦδα καὶ λέει τοῦ Θεοῦ: «Κάμε με, Θεέ, καλλίτερα ἐπούτη τὴν ὥρα πέτρα παρὰ νὰ πέσω ζωντανὴ ἔς τὰ χέρια τοῦ Τούρκου». Καὶ ἔς τὸ πάτημα γίνεται πέτρα καθὼς καὶ ἢ ἀνέμη τῆ ποῦ ἀκόμα τῆ σήμερο ὑπάρχει κ' εὐτὴ ἐκεῖ παρακάτω.

Τώρα, ἀγκαλὰ καὶ νὰ περάσανε τόσα καὶ τόσα χρόνια ἀμέτρητα, μπορεῖ πάλι ἢ πέτρα εὐτὴ νὰ γενῆ κοπελοῦδα σὰ βρεθούνε τρεῖς Μαρίαις νὰ κάμουνε «μονημερίτικο πανί» νὰ τὸ ρίξουνε ἀπάνω τῆ. Ἐτότες ὄχι μόνου ἢ γυναικόπετρα θὰ γενῆ κοπελοῦδα, παρὰ καὶ ἢ ἀνέμη τῆ θὰ γενῆ πάλι ξύλινη καὶ θὰ γυρίζη.

Τώρα θὰ μ' ἀρωτηῆξῃς κ' εἰντὰ ναι τὸ «μονημερίτικο πανί» Δὲν εἶναι καὶ καένα δύσκολο πρᾶμμα²⁴ μὰ συμφωνοῦνε νὰ τὸ κάμουνε; Δὲ συμφωνοῦνε, ποῦ ἂν ἐσυφωνούσανε δὲν ἤθελα νὰ ἔχουνε τώρα τόσα χρόνια τὴν κοπελοῦδα ἐκεῖ κατὰ χάμα ποῦ, καθὼς ἔχουνε νὰ ποῦνε, νοιώθῃ καὶ τὰ καταλαβένη ὅλα.

Γιὰ νὰ γενῆ εὐτὸ τὸ πανί, καὶ νὰ κάνῃ ἐνέργεια, πρέπει ἢ τρεῖς Μαρίαις νὰ σηκωθούνε τῆ ἀυγαῖς, μὲς τὰ χαλάσματα τῆ νύχτας, νὰ πᾶνε ἔς τὸ χωράφι, νὰ μαζέψουνε ὅσες σδοῦρες μπαμπάκι χρειάζεται καὶ νὰ στραφοῦνε μονομιᾶς ἔς τὸ χωριὸ νὰ τὸ ξεβαδουλίσουνε, νὰ τὸ ξεμαγγανίσουνε, καὶ τέλος πάντω νὰ τὸ κάμουνε ὅπως χρειάζεται καὶ νὰ μὴν τὸ δόσουνε σὲ καμμιά ἀνεφαντοῦ γιὰ νὰ τὸ φάνῃ, παρὰ ἢ ἴδιαις νὰ τὸ στήσουνε ἔς τὴ κρεββαταριά²⁵ καὶ ἢ ἴδιαις νὰ τὸ φάνουνε τὴν ἴδια ἕμερα καὶ νὰ τὸ ἔχουν ἔτοιμο νὰ τὸ ρίξουν ἀπάνω τῆ περὶ βουτήξῃ ὁ νῆλιος, γιὰ νὰ δῆ ἢ κακορρίζικη τὸ φῶς τῆ ἕμερας, ποῦ κόσμο ἀκούει καὶ κόσμο δὲ θωρεῖ.

Ἐν Νάξω.

MIX. IAK. ΜΑΡΚΟΠΟΛΙΣ

ΔΙΑΤΙ ΚΑΠΝΙΖΟΜΕΝ

Δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἴσως θέμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐλέχθησαν, ἐγράφησαν, ἐσυζητήθησαν περισσότερα. Σύλλογοι πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὑπάρχουσι κατὰ τοῦ καπνίσματος καὶ ἀστυνομικαὶ διατάξεις ἀπαγορεύουσιν αὐτὸ ὀημοσίᾳ εἰς τοὺς ἀνηλικίους, ἴδια ἐν Ἐλβετίᾳ. Ἐπ' αὐτοῦ, περὶ τῆς προξενουμένης ὀηλ. ἐκ τοῦ καπνίσματος ὀφελείας ἢ ζημίας, ἠσυχολήθησαν πλειστάκις οἱ ἐπιστήμονες, ἐξηγέθησαν γινῶμαι τὸ πλεῖστον κατὰ—ἐνῶ ἐν τούτοις αὐτοὶ οἱ ἐκφέροντες τὰς καταδικαστικὰς ταύτας γνώμας ἐκᾶπνίζον κατὰ κόρον. Καὶ ὅμως μεθ' ὅλα ταῦτα τὸ

¹ Χωριὸν τοῦ δήμου Τραγαίας.
² Ὠσαύτως.
³ Παλαιὰ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου.
⁴ Ἡ λέξις σημαίνει ἴδιως τὴν ἔχουσαν τρόπους εὐγενεῖς καὶ ἐνδεδυμένην κοσμίως.
⁵ Ἐξοχικὸν οἶκημα.
⁶ Ἠσυχολεῖτο εἰς οἰκιακὰς ἐργασίας.
⁷ = Ἐτακτοποιεῖ.
⁸ = τῷ ἀποτροπιάζομαι.
⁹ Νὰ ἐργάζηται.
¹⁰ = Μελαγγολίαν.
¹¹ Μέγα μανδῆλιον δι' οὗ καλύπτουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον.
¹² Ταραχὴν τινα.
¹³ Μέρους ἐν ᾧ συναντῶνται διάφορα ρυάκια καὶ ἐκεῖθεν συρρέουσιν.
¹⁴ Μακροτάνταλος λέγεται ἐν Νάξω ὁ ἔχων ὑψηλὸν ἄμα καὶ ἄκομψον ἀνάστημα.
¹⁵ Ἀκροποδίη.
¹⁶ Ἄνευ αἰτίας, αἰφνιδίως.
¹⁷ Ἀπέσπων τὴν κόμην τῶν.

¹ Δυνάμεις.

² Ὁ ὑφαντικὸς ἴστος.